

TLAČOVÁ SPRÁVA č. 3

Borodáč - slovenský prototyp fenoménu „from zero to hero“

Už o dva týždne, v piatok 25. septembra, bude mať v Historickej budove Štátneho divadla Košice svetovú premiéru jedinečná činoherná inscenácia Borodáč alebo Tri sestry. Divadlo ju pripravilo ako svoj príspevok k oslavám 100. výročia vzniku slovenského profesionálneho divadla, ktorého oslavy prebiehajú počas celého Roka slovenského divadla 2020. Zaujímavosťou celého projektu je, že text pôvodnej slovenskej hry písala až trojica autorov patriacich do troch generácií - Karol Horák, Michal Ditte a Michal Baláž. Každý z autorov sa z iného zorného uhla venoval osobnosti Janka Borodáča, ktorý pred 75 rokmi takpovediac z ničoho vybudoval Východoslovenské národné divadlo (od roku 1955 Štátne divadlo Košice).

Pre Karola Horáka je Borodáč genézou rôznych tém. „Je to pre mňa úžasná téma. Ako učiteľ oceňujem jednu vec a to, že biografia Borodáča obsahuje genézu tvorivej osobnosti a paralelne aj genézu mladej slovenskej inteligencie, ktorá pred rokom 1918 neexistovala. To jeho náročné osobnostné formovanie cez sociálne zázemie, školu, učiteľstvo, a potom neskutočná trpezlivosť, sú unikátom nielen v slovenskom divadelnom kontexte. Jeho tvrdá osvetárska robota je neoceniteľná. Cítil, že ak má byť divadlo národné, tak musí plniť nejakú funkciu. Vnímal, že divadlo dokáže viac ako literatúra. Borodáč prežil niekoľko spoločenských zvrátov. Nikdy však nevstúpil do žiadnej politickej strany, ale vždy sa musel obtrieť o vládnú garnitúru, pretože divadlo jednoducho potrebovalo peniaze,“ hovorí dramatik, prozaik, autor rozhlasových hier, televíznych scenárov, vedeckých publikácií, vysokoškolský pedagóg a divadelník. Pri písaní svojej časti textu sa venoval divadelnej činnosti Borodáča aj v súvislosti s jeho pôsobením v Košiciach. „Je neuveriteľné, čo v Košiciach po vojne za krátky čas urobil. Sedadlá dorezané, dokatované, divadlo zničené, veď ani domovník ho nechcel pustiť. A on revitalizoval. To si ani neviem predstaviť v takých podmienkach, aké tu mal on. A Košice vtedy neboli slovenské, to je známe. Na to treba aj veľa fyzických síl - nanovo vybudovať divadlo, trojsúborové. On to dokázal,“ zdôrazňuje Horák, ktorý Borodáča charakterizoval dvoma slovami - fanatik práce.

„Nebolo možné dopátrať sa, prečo nemali s Oľgou dieťa a ako sa s touto (určite traumou) vysporadúvali. Z hľadiska toho, čo som si prečítal, sa zdá, že si do pestúnskej starostlivosti vzali slovenské divadlo,“ myslí si Michal Ditte, ktorý pri písaní svojej časti textu sledoval Oľgu a Janka Borodáčovcov na ich ceste po geografických bodoch, kde sa kvôli divadlu ocitli. „Praha. Bratislava. Na okamih Vrútky. Sabinov. Košice. Ale aj Moskva a Borodáčovo na trikrát fabulované stretnutie so Stanislavským. Dlhो som sa snažil spoznať Janka Borodáča a Oľgu. Spoznať ich ako ľudí. Netuším, či sa mi to podarilo (nadviazať s nimi vzťah), ale našiel som v ich životoch pár situácii a viet, ktoré boli zdrojom k spracovaniu, povedzme že, dramatických situácií,“ naznačuje obsah svojho príspevku do hry Ditte. Pri štúdiu materiálov ho okrem iného prekvapila pracovitosť Borodáča. „Myslím, že Borodáč bol excelentný organizátor. Nechcem súdiť jeho režisérske nadanie, na to sú divadelní historici. Mňa osobne celkom prekvapila jeho pracovitosť, húževnatosť a niekoľkonásobné

manažérske reštarty. Z hľadiska budovania slovenského divadelníctva odviedol kus poctivej organizačnej práce," dodáva Ditte.

Podľa Michala Baláža je Borodáč, povedané terminológiou hollywoodskych filmov, slovenským prototypom fenoménu „from zero to hero“. „ Ako napríklad Forrest Gump, Johnny Cash, Andy Warhol... . Človek, ktorý sa vypracoval z obyčajného chlapca z najchudobnejších pomerov a z provinčnej časti zapadákov na najdôležitejšiu a najprominentnejšiu postavu svojho odboru v celej krajine, otca zakladateľa, rešpektovaného odborníka, uznávaného režiséra a človeka, ktorý sa z okraja spoločnosti prepracoval do čítaniek. A aj keď k tomu do istej miery prispeli dejinné okolnosti a nutná dávka šťastia, stále sa na jeho „úspechu“ väčšou mierou podieľal on sám - svojou pracovitosťou, tvrdohlavosťou, zanietením a odhodlaním. Skoro až fanatizmom. Áno, bol to fanatik. Azda preto doteraz medzi divadelníkmi a historikmi vzbudzuje také rozporuplné a protichodné vášne a názory," vysvetľuje Baláž, ktorý v svojej časti textu sledoval rovinu Borodáčovho súkromia. „Písať o divadelníkovi je pre divadelníka asi to isté, ako pre doktora operovať doktora... alebo pre farára spovedať iného farára. A vlastne nie, je to celkom iné! Pretože Borodáč si nemôže prečítať, čo som o ňom napísal, musí to byť, aby bola analógia presnejšia, takto: je to ako pre patológa pitvať iného patológa, ako pre farára pochovávať zosnulého farára. Ale možno je to ako snaha kúzelníka natrénovať si kúzelnícky trik pred zrkadlom a čakať, že jeho vlastný odraz v zrkadle bude tým trikom oklamáný.. Každopádne: miera fikcie je niečo, čo ma výsostne baví a zaujíma, zbožňujem mystifikácie, milujem meta-humor a intertextualitu. A ak divadelník píše o divadelníkovi, môže sa s týmito vrstvami hrať a ja som sa s nimi v mojej časti textu zahrával," približuje Baláž svoj pohľad na písanie textu, ktorým prispel do hry Borodáč alebo Tri sestry.

Karol Horák

Dramatik, prozaik, autor rozhlasových hier, televíznych scenárov, vedeckých publikácií, vysokoškolský pedagóg, divadelník. Po maturite na Jedenástročnej strednej škole v Banskej Štiavnici (1960) študoval na Filozofickej fakulte Univerzity P. J. Šafárika v Prešove (1960 - 1965). Na začiatku 60. rokov, ešte ako študent, založil Študentské divadlo pri Filozofickej fakulte Univerzity P. J. Šafárika, v ktorom pôsobil ako herec, dramaturg a režisér. Divadlo sa vyprofilovalo na popredný alternatívny súbor a reprezentovalo Slovensko na mnohých zahraničných festivaloch (Francúzsko, Rakúsko, Juhoslávia, Poľsko, Španielsko). Od roku 1965 pôsobil ako pedagóg na Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity. Stal sa vedúcim katedry Estetiky a vied o umení, neskôr Katedry kulturológie. Vychoval celé generácie študentov, ktorí aktívne pôsobia v literárnom, divadelnom rozhlasovom i televíznom svete. V roku 1999 mu udelili titul profesor. Začiatkom sedemdesiatych rokov krátko pôsobil ako externý dramaturg v Divadle J. Záborského v Prešove. V rokoch 1998 - 2003 pôsobil ako vedúci literárno-dramatickej redakcie Slovenskej televízie. Zakladateľ a dlhoročný riaditeľ festivalu Akademický Prešov. Jeho dramatické texty *Bitka pri Rozhanovciach*, *Medzivojnový muž*, *Evanjelium podľa Jonáša (Záborského)*, *Skaza futbalu v meste K.*, *Nebo peklo Kocúrkovo*, *"...príd' kráľovstvo Tvoje..."*, *La Musica*, *Svedectvo krvi*, *prorok Štúr a jeho tiene* a i. inscenovali v Divadle SNP v Martine, v SND v Bratislave, v DAD a DJZ v Prešove i v ŠD Košice.

Michal Ditte

Dramatik, dramaturg a projektový manažér. Absolvent VŠMU Bratislava v odbore divadelná dramaturgia. V roku 2000 spoluzakladal nezávislé Divadlo Pôtoň, v ktorom je od roku 2003 na pozícii dramaturg. Po roku 2006 pracoval aj ako redaktor časopisu Javisko a ako projektový manažér festivalu Scénická žatva v Martine. Externe spolupracoval s viacerými kultúrnymi organizáciami na pozícii lektor vzdelávacích aktivít, najmä v oblasti kreatívneho písania a kultúrneho manažmentu. Od roku 2011 je riaditeľom Divadla Pôtoň a predsedom siete nezávislej kultúry na Slovensku - Anténa. V roku 2013 sa stal členom redakčnej rady časopisov Javisko a Kultúrny kyslík!. Michal Ditte

je autorom viacerých divadelných hier, ktoré boli okrem domovského Divadla Pôtoň uvedené v Slovenskom komornom divadle, Slovenskom národnom divadle, Bábkovom divadle Žilina a Bábkovom divadle na Rázcestí (všetky v réžii Ivety Ditte Jurčovej). Okrem divadelnej tvorby sa venuje aj tvorbe pre rozhlas a televíziu.

Michal Baláž

Je autorom, básnikom, scenáristom i režisérom. V roku 2010 absolvoval Ateliér scenáristickej tvorby a v roku 2010 i filmovej a televíznej réžie na Vysokej škole múzických umení. Doktorandské štúdium v odbore hraná réžia na VŠMU ukončil v roku 2016. Počas štúdia absolvoval študijný pobyt na Volda University College v Nórsku, bol súčasťou East-West Talent Lab v rámci festivalu goEast Film Festival vo Wisbadene. Z jeho filmografie možno spomenúť *Cesta do nemožna* (RTVS/ČT), *Tru Štúr* (RTVS), *Hellkitt*. Ešte počas štúdia autorsky i režijne realizoval filmy a scenáre *Postava v čiernom*, *Bastard*, *Jantárová cesta*, *Druhý pokus*, *Monštrum* a *Havran*. Ako dramaturg spolupracoval na inscenáciách *Teror* (DJZ Prešov), *Škola žien* (ŠDKE Košice), *Domov* (DAD Prešov), *tRip* (SND Bratislava), *Hurá Luxus alebo tie roky 90-te* (Divadlo Aréna), *Žena cez palubu*, *Barbados*, *5 chalanov* a *Identikit* (Štúdio 12 Bratislava). Je rovnako autorom divadelnej hry *Nemá trieda* pre DJP Trnava. Spolupracoval na seriáloch *Horná Dolná*, *Oteckovia*, *Ministri*, *Kukátko*, *Autoškola*, *Zita na krku* a i. Je držiteľom niekoľkých ocenení ako Cena Milana Rúfusa za poéziu, Cena Ivana Kraska za debut, Cena Nadácie Tatrabanky pre mladého tvorca v kategórii film a tv, Cena Jána Fajнора pre tvorcov do 35 rokov, za film *True Štúr* získal cenu študentskej poroty na Festivale Finále Plzeň. Stal sa Laureátom Ceny Rudolfa Fábryho. Získal tvorivú prémii v Poviedke 2014, 2. miesto v súťaži Dráma 2012 a ceny Kodak Vision na Medzinárodnom študentskom festivale v Písku, Divácku cenu na Medzinárodnom študentskom festivale na Bali za film *Havran* a hlavnú cenu Tunel v súťaži námetov na celovečerné hrané filmy.

10. septembra 2020

Svjatoslav Dohovič, web editor a PR